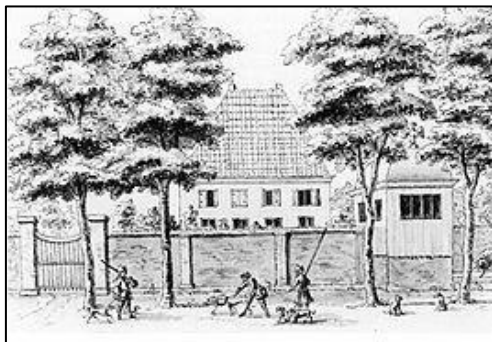

Johan Theodorus Lemckert en zijn gezin

Johan Theodorus Lemckert (29.7.1789- 18.11.1862) (Johan Th.) werd in 1789 in Den Haag als nakomertje geboren in het gezin van de in 1739 in Duitsland geboren Henrich Wilhelm Lemker ¹ en zijn vrouw Margaretha Christina Herbst. Omdat zijn vader, die tijdens zijn laatste jaren knecht was bij zowel de Baron van Nijvenheim als de heer Bentinck ² reeds in 1790 sterft heeft hij die nooit gekend. Zijn vroegste jeugd moet hij doorgebracht hebben in het toenmalige Havenkwartier (dat was de wijk die tussen het Spui, de Turfmarkt en de Uilebomen ingeklemd lag) waar hij met de overgebleven leden van het gezin op één of meerdere locaties gewoond moet hebben. Kort na de wisseling van de achttiende naar de negentiende eeuw komt daarin verandering. Het blijkt dat moeder Herbst in 1811, het jaar waarin twee van haar zoons (Carel en Lodewijk) in het huwelijk treden, niet meer in Nederland maar als rentière in Goch (Kleef, Duitsland) woont. We nemen aan dat zij op het moment dat Joh.Th. wat groter werd besloten heeft om met de overgebleven gezinsleden terug te keren naar de streek waar ze in 1744 geboren was. Dat moet na oktober 1803 geweest zijn ³want in die maand is Johan Th. in de Grote Kerk nog getuige bij de doop van zijn neefje Johannes Dicadooris ⁴⁵ Ons zijn geen wetenswaardigheden over die periode in het Kleefse bekend. Wat we weten is dat Margaretha's enige dochter Magdalena in april 1813 in Kervenheim overlijdt. Ze is nog maar tweeëndertig jaar, Johan Th. doet de overlijdensaangifte. Uit het hieronder geciteerde getuigschrift weten we dat hij tot haar overlijden bij zijn moeder inwoonde. Het is ons duidelijk dat hij direct na haar dood op 20 maart 1818 kort daarna vanuit Duitsland terugkeert naar Nederland. Onduidelijk is of Hermanus daar ook is en mogelijk achterblijft. Zijn overlijdensbericht is tot heden toe nooit ergens gevonden.

Terug naar Nederland

Op de weg naar huis (zo vermoeden wij) doet hij in augustus Baron van Reede aan die woont op een heerlijkheid in het plaatsje Ter Aa, in Utrecht. (afb.) Waarschijnlijk is er ooit een relatie ontstaan tussen hem en de Baron van Reede vanwege het feit dat zijn vader Hendrik Lemker gewerkt had bij de Baron van Nyvenheim en de Bentincks. Mogelijk had vader Hendrik die baantjes te danken aan het feit dat de adel uit het gebied van Cleve (waar zijn vrouw vandaan kwam) protestants was en ook allerlei contacten had met de dito Haagse adel. Hoe dan ook, Johann Th. heeft een aantal jaren als tuinman en als jager

gediend bij deze baron op diens buiten bij Ter Aa. Hij verstout zich om bij hem langs te gaan om hem een getuigschrift te vragen dat 'hem niet geweigerd wordt' en er als volgt gaat uitzien:

¹ ook: Lemckert, later: Johann Wilhelm Heinrich en nog tal van andere variaties

² Van wie we in beider geval (nog) niet hebben kunnen achterhalen wie zij precies waren,

³ En misschien pas januari 1811, dat tijdstip wordt in de doopboeken genoemd als het moment dat de Lemckerts hun doopbewijzen (Grote Kerk) opvragen. Anna Magdalena was i.t.t. haar broers gedoopt in de Hoogduitse Kerk. In dat doopboek werden dit soort zaken niet genoteerd maar het ligt zeer voor de hand zij gelijk met de anderen vertrokken is.

⁴ De naam Dicadooris, bedoeld als een synoniem voor Theodorus is hoogst ongebruikelijk.

⁵ Oudste broer Ernst Albrecht laat telkens een naaste familielid getuige zijn bij de doop van zijn kinderen. Bij de eerste twee zijn dat familieleden van zijn vrouw, bij het derde kind zijn zusje Magdalena, bij het vierde kind zijn broertje Johan Th. en bij het zesde kind zijn schoonzusje Antje (de vrouw van Carel). Alleen bij het vijfde kind zijn er twee vreemden als getuigen. Mogelijk waren zijn moeder, broers en zus bij de doop vanaf het vijfde kind (in 1806) al niet meer in ons land, anders zou Hermanus immers een kandidaat geweest zijn voor doopgetuige.

(weergave zover leesbaar)

*Verklare ik ondergetekende at den Persoon van J.T. Lemckert bij mij bekend is, van een goede Burger afkomst te zijn, en door tijds omstandigheden word gedrongen een dienst als Knecht te zoeken, wijders dat ..J. T. Lemckert, sedert Jaaren bij mij bekend is, voor een Eerlijk trouw en vlijtig Jongman zer goed van humeur. Kunnen dit met alle gegrondheyd van hem getuygen, is bij onderscheydene(n) gelegenheden den dienst als Knecht bij mij heeft waargenomen, ook als jager, ten tijden dat hij nog bij zijne Moeder inwoonde, die wegens haar hoge Jaaren zijn zorgen en hulpen niet konde ontberen en dat hem ten gevolge van dien verhinderden, als ook de redelijke geg..dheyd zijner Moeder, zig bepaald in een dienst te begeven, dog ..het overlijden van gemelde Moeder .in voornamen zijnheb ik hem dit getuyg,schrift niet kunnen weigerenond op den huizen Ter Aar en met mijn zegel voorzien.
..den 2 augustus 1818*

Van Reede van Ter Aa⁶

Huwelijk met Sara Willemina van den Bergh

Met dit getuigschrift op zak (waarvan het origineel helaas verloren is gegaan) spoedt Johan Th. zich richting het Westen. Het is niet bekend of hij op dat moment al kennis heeft aan zijn bruid **Sara Willemina van den Bergh** (1792-1873) die in Rijswijk was geboren maar vóór haar trouwen nog een tijdje in Den Haag heeft gewoond. In een apart opstel staat de geschiedenis van haar voorouders uitvoerig beschreven.⁷ Zij was een vrouw van 27 die eerder (in 1816) in ongehuwde staat een zoontje ter wereld had gebracht (Abraham) dat maar twee weken geleefd heeft. In het geval dat zij elkaar nog niet gekend hebben het snel geklikt hebben tussen Johan Th. en Sara want op 24 februari 1819 trouwen ze. Dat is dan ook echt nodig want hun zoon Hendrik wordt al in mei 1819 in Rijswijk geboren. Op de dag van zijn huwelijk is Johann 29 jaar en woonachtig op Wateringen. Zij trouwen in Den Haag waar het kerkelijk huwelijk plaatsvindt in de Grote Kerk tijdens een plechtigheid gezamenlijk met nog twee andere bruidsparen. Het wordt ingezegend door dominee Isaäc Johannes Dermout.(afb.)

In de acte van het burgerlijk huwelijk corrigeert Johan Th. *en passant* de overlijdensacte van zijn moeder waarin zij namelijk als weduwe van *Herman Lemckert* i.p.v. *Johan Willem Hendrik* wordt genoemd. Ook verklaart hij (kennelijk om formele redenen) niet op de hoogte te zijn van de laatste woon- en overlijdensplaats van zijn grootouders. Hiermee zal hij gedoeld hebben op grootvader Ernst Albrecht Lemker en grootmoeder Maria Schadenkirch uit Kaiserslautern. Het ontbreken van de vader in het gezin Lemckert-Herbst gedurende de laatste vijftien jaar heeft kennelijk niet bijgedragen aan de kennis over diens voorgeslacht.

Wie van zijn familie woont nog in Den Haag?

Als Johan Th. trouwt is zijn oudste broer **Ernst Albrecht** (1773-1849) woonachtig in Den Haag. Hij woont in de Casuariestraat (wijk K 246) in Den Haag. Hij en zijn partner Ursula Spheet (er staat nergens een officieel huwelijk geregistreerd) hebben dan drie kinderen, twee jongens van 18 en 15 en een meisje van 10 jaar. Over hem en zijn gezin in een volgend hoofdstuk uitvoeriger.

⁶ Inmiddels weten we dat de ondertekenaar Jan Pieter Christiaan Baron van Reede van Ter Aa moet zijn geweest. Deze was geboren in 1784 in Huize Quakkenburg, dat gebouwd was op de plaats waar in vorige eeuwen twee kastelen Ter Aa hadden gestaan. In 1818 was de baron nog ongehuwd. Zijn vader was in 1797 reeds overleden. Aangezien zijn moeder Christine Boomhof van Zeelst pas in 1823 zou overlijden ligt het voor de hand dat hij in 1818 samen met haar het huis bewoonde.

⁷ Onze Loosduinse voorouders in de achttiende eeuw.

Broer **Ludwig** (1778-1821) is op dat moment nog militair in België of net daar vandaan terug en staat in Den Haag genoteerd als 'kantoorbediende'. Zijn gezin telt op dat moment drie jonge kinderen; de vierde moet nog geboren worden. In september 1821 overlijdt hij in het Pest en Dolhuis te Den Haag waarschijnlijk nadat hem een geestelijke beschadiging was overkomen.

Broer drie, **Carolus** (1776-1814), was reeds in 1814 in Amsterdam overleden en begraven is. Antje Oostenrijk (eigenlijk: Östenreich), diens vrouw, leeft dan nog. Of er op dat moment nog kinderen van Carolus en Antje in leven zijn, is niet waarschijnlijk. Ze hebben twee of drie meisjes gehad van wie geen enkele volwassen heeft mogen worden. Ook op hem en zijn gezinsleden komen we in een apart hoofdstukje nog terug.

Hoe gingen de broers Lemckert met elkaar om na 1819?

Er is eigenlijk niets bekend over de manier waarop de broers Ernst, Ludwig en Johan Th. met elkaar hebben verkeerdt in de periode na Johans terugkeer uit Duitsland. Ernst had in 1803 wél Johan Th. vernoemd bij de doop van één van zijn kinderen maar omgekeerd wordt Ernst bij de doop van Johans kinderen niét vernoemd. Wél krijgt een van Johans zoontjes de naam van de in 1814 overleden broer Carel. Als Ludwig in 1821 overlijdt is het Ernst die daarvan aangifte doet. In 1828 vraagt Ernst een paspoort voor Kleef, de plaats waar zijn vrouw Ursula reeds in 1822 heen was gereisd. In 1830, het jaar dat J.Th naar Loosduinen verhuist zit Ernst in België doch bij zijn overlijden in 1849 blijkt hij weer in Den Haag te wonen. Over al de preciese gang van zaken hult de geschiedenis zich in stilzwijgen. Er zijn geen situaties bekend waarbij de broers bij geboortes, huwelijken of overlijdens over en weer voor elkaar als getuigen zijn opgetreden.

Waar wonen Johan Th. en Sara Willemina?

Tijdens het begin van hun huwelijk woont het jonge stel in Rijswijk in bij Sara's acht jaar oudere zusje Magdalena dat getrouwd was met Nicolaas van Viersen. Dit stel (waarvan de man tuindersknecht en leeftijdgenoot is van Johan Th.) heeft na hun huwelijk in 1814 eerder op twee andere locaties in Rijswijk gewoond. Ze hebben in 1819 twee kinderen die dan 5 en 1 jaar oud zijn. Het adres is A 102, een hoekhuisje op de hoek van de huidige Tollensstraat (destijds Pastoorskrocht(je) genoemd) en de Schoolstraat. Er is nog een schilderij van dat huisje. (afb.) Het echtpaar Van Viersen zou tot hun beider dood in dat huis blijven wonen maar Johan Th. en Sara

vertrekken al vrij kort na de geboorte van hun oudste zoon naar Rotterdam waar ze aan de Delftschevaart G 296 een komenijswinkel openen of overnemen. Hier wordt in november 1820 hun dochter Grietje geboren en kort daarna gedoopt maar hun volgende dochter Catrien wordt al weer in Wateringen geboren waar het jonge gezin op het adres A 20 en A 21 gesignaleerd wordt.⁸ Dat adres moeten we zoeken aan de huidige Herenstraat, grenzend aan het kerkhof van de Hervormde Kerk, het derde huis vanaf de hoek met de Kerklaan. Het is ongeveer de plek waar nu bakker Roodenrijs zit. Nadat het gezin Lemckert vanaf oktober 1830 naar Loosduinen gaat kennen we daar alleen maar het adres A 18. Wel blijkt dat Johan Th. als hij het overlijden komt melden van zijn overleden kleinzoon Francisus in 1853 (het kind van zijn ongetrouwde dochter Catrien) dat als sterfadres A 7 vermeld wordt. Het is dus best mogelijk dat de Lemckerts gedurende de bijna dertig jaar dat ze 'op' Loosduinen gewoond hebben nog wel eens van woning gewisseld hebben. Van de periode dat de

⁸ We lezen zowel A 20 als A 21 waarbij het dan gaat om aangiften van overlijden of geboorte bij de buren op het andere adres.

Lemckerts tot aan hun beider overlijden in Den Haag gewoond hebben is geen precies adres (meer) bekend. Ooit is uit die tijd genoteerd, dat ze ergens aan de Zuid-West Binnen- of Buitensingel woonden, maar daarvan is de bron tot heden toe niet terug gevonden.

Wat deed Johan Th. voor de kost?

Van alles en nog wat. Het schijnt dat hij alles opgepakt heeft wat hem maar voorhanden kwam. De tijd zal dat ook noodzakelijk gemaakt hebben. Het is vrijwel uitgesloten dat J. Th meer opleiding heeft kunnen genieten dan enig basisonderwijs. Voor hogere ambities zal geen geld en geen gelegenheid zijn geweest in de tijd dat de Bataafse Republiek nog maar net uitgeroepen was. Dat viel samen met de leeftijd had waarop J. Th geacht werd enig onderwijs te genieten. Concrete informatie hierover hebben wij niet. De eerste officiële aanduiding omtrent zijn beroep lezen we pas bij de aangifte van het overlijden van zijn zusje Anna Magdalena in Kervenheim in 1813. Hij laat bij die gelegenheid in de overlijdensacte noteren dat hij 'koopman' is. Baron van Reede noteert in zijn verklaring van goed gedrag in 1818 dat Joh. Th. de dienst heeft waargenomen van 'knecht' en jager. Bij zijn huwelijk in februari 1819 blijkt Johan 'zonder beroep' maar bij de aangifte van zijn oudste zoon in mei wordt hij als 'tuinman' genoteerd. Kennelijk heeft zijn zwager, de tuinmansknecht Nicolaas van Viersen (bij wie hij inwoont) hem aan werk kunnen helpen. Lang duurt dat niet want spoedig daarna wordt hij gespot als komenijswinkelier aan de Delftschevaart in Rotterdam. Dat is maar een kort avontuur want als dochter Catrien zich in september 1822 meldt is dat reeds in Wateringen. Het schijnt dat Joh. Th zich daar met veel verschillende zaken heeft bezig gehouden. Vanuit de actes welke hij in die Wateringse tijd ondertekent nemen we hem waar als winkelier (tussen 1822 en 1824), barbier (1825 en 1827)⁹ en daarna (tot 1830) gewoon als arbeider.

In Loosduinen manifesteert Joh.Th zich voornamelijk als metselaar. In februari 1833 geeft hij bij een overlijdensaangifte als beroep op dat hij metselaarsknecht is. Een maand daarna meldt hij zich bij een soortgelijke gelegenheid als klapwaker. Dat duurt tot en met mei 1844, daarna is het weer telkens dat hij als metselaar genoemd wordt. In 1858 duidt men hem in Loosduinen aan als zijnde 'zonder beroep', in 1860 (hij is dan al 71) als 'verversknecht'. In zijn acte van overlijden welke 21 november in Den Haag wordt opgesteld op wordt als zijn beroep wederom 'metselaar' vermeld. Dat zal de laatste tijd niet meer de praktijk zijn geweest want in het Dagblad van Zuid-Holland van 19 juni 1862 lezen we dat het echtpaar Lemckert (met naam en toenaam genoemd!) tijden het eerste kwartaal van dat jaar steun heeft ontvangen in de vorm van geld, nederlands brood, porties spijs en turf. Keurig met de bedragen en hoeveelheden erbij.

Johan Th. Lemckert als klapwaker

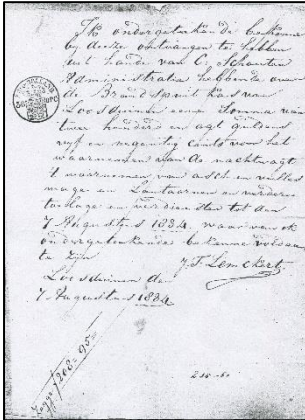
'Om in de nachtelijk uren toezicht te houden was er een klapwaker of "klapperman" in loondienst. Deze klapwaker (afb.) liep rond met een houten klepper die ook wel "klap" werd genoemd. De klap bestond uit een houten bord dat aan een handvat kon worden vastgehouden. Op dit houten bord was een scharnierende hamer bevestigd, die een klepperend geluid maakte als de klapwaker de klap heen en weer bewoog. Ieder uur moest de klapwaker de klap driemaal slaan en luid en duidelijk aangeven hoe laat het was. Bij onraad of brand diende hij de klap 'verkeerd te slaan' en direct het dorpsbestuur en de opzichters van de brandspuiten op de hoogte te stellen. De klapwaker moest er ook op toezien dat alle huizen goed waren afgesloten, de bewoners geen spullen buiten hadden laten staan, er door niemand

⁹ Misschien geleerd van oudere broer Ernst die ook wel als barbier wordt genoemd.

meubels of soortgelijke zaken werden vervoerd, en er geen mensen met ladders of stokken over straat liepen. De klapwaker had een baan met veel verantwoordelijkheid. Daarom werd van hem verwacht dat hij van "goeder naam en faam" was.'

Tot zover het citaat uit een artikel over de klapwaker dat we aan de geschiedenis van het plaatsje Lisse ontleen. Het was een functie die zo rond het begin van de zeventiende eeuw in het leven was

geroepen. We mogen aannemen dat het in Loosduinen niet veel anders is toegegaan dan hierboven.. Dat wordt trouwens duidelijk uit een bewaard gebleven kwitantie uit het jaar 1834 (afb.) waarin J.T. Lemckert met de ons bekende krachtige handtekening verklaart f 208,95 te hebben ontvangen uit handen van C. Schouten, administratie hebbende van de Brandspuit Kas van Loosduinen. Hij omschrijft daarin zijn werkzaamheden, bestaande uit 'het waarnemen van de nachtwagt, 't waarnemen van asch en vullswagen en lantaarnen en verdere toelage en verdiensten'. In de gemeentelijke administratie van Loosduinen komt ieder jaar een soortgelijk bedrag terug. Het éne jaar is het een paar tientjes meer, de andere keer iets minder.¹⁰ Ook declareert Joh. Th. enkele malen de aanschaf van een waakrok (f 9.00).

Grappig is dat de jaarlijkse bedragen telkens een gebroken getal zijn (zoals f 215,60) maar dat de afwijkingen telkens een verschil geven van precies f 20.—(zoals f 205,60 en f 235,60). Ook werd Lemckert nog wel eens extra betaald voor het ophalen van geld. In Loosduinen was aan de taak van de klepperman ook nog de taak van omroeper verbonden. Tot aan de achterkleinzoon van Joh. Th is een Lemckert de omroeper van Loosduinen gebleven.¹¹

Hoe kwamen de Lemckerts in Loosduinen terecht?

We ontkomen hierbij niet aan enige veronderstellingen maar wagen het toch om een paar vermoedens te uiten. De gang van zaken in Johans leven maakt duidelijk dat het echtpaar het in Wateringen niet breed gehad zal hebben en dat het in tien jaar huwelijk nog al wat teleurstellingen heeft moeten verwerken. Uit andere bronnen weten we dat in Wateringen in die tijd veel armoede heerste. Rond 1825 waren daar op 1500 inwoners maar liefst 90 gezinnen die ondersteuning van kerk of overheid nodig hadden.

Zowel Joh.Th als Sara Willemina waren de jongsten uit het ouderlijke gezin. Bij hun trouwen waren van beiden de ouders reeds overleden. Zoals boven reeds bleek kan Johan van zijn zestien jaar oudere broer Ernst nooit veel steun gehad hebben, deze was bovendien vaak in het buitenland. Ludwig overleed al in 1821, het tweede jaar van Johans en Sara's huwelijk.

Mogelijk hebben ze aan de broers en zusters van Sara Willemina wél wat steun gehad. Zeer waarschijnlijk heeft Hendrik van den Bergh (1776-1851) Sara's broer een aantal jaren in de bakkerij vlak bij hun huis (op de hoek van het Plein in Wateringen (afb.) als broodbakker gewerkt. Het lijkt er echter op dat hij al vrij snel vanuit Wateringen, eerst naar Monstereen later naar Naaldwijk is vertrokken. Het is niet uit te sluiten dat in de tijd dat ze met elkaar in Wateringen woonden Hendrik wat support heeft kunnen bieden aan dit gezin

¹⁰ Jacob Nowee, klapwaker van Wateringen (die nog een verre neef was van Johans echtgenote) ontving f 160.—'s jaars.

¹¹ De bewaard gebleven gong uit die tijd wordt bewaard in het Lsd. Museum.

Sara had ook nog een zuster, de elf jaar oudere Elisabeth. Zij was getrouwd met Andries van der Gaag (1773-1853) een geslaagd warmoezenier in Loosduinen, die bovendien assessor was van het gemeentebestuur aldaar, een functie die direct volgde op het ambt van burgemeester. Het zou heel goed kunnen zijn dat Andries en zijn vrouw het gezin geadviseerd hebben om hun kant op te komen omdat de kans op een menswaardig bestaan in Loosduinen mogelijk wat groter was dan in Wateringen. Andries zal ook de mogelijkheid hebben gehad om vanuit zijn functie het één en ander bij te sturen door zijn zwager binnen het gemeentelijk apparaat een vorm van levensonderhoud aan te bieden.

Dat blijkt nog niet direct. Voor zover bekend brengt Joh. Th de eerste tweeënhalf jaar zijn tijd door als metselaarsknecht. In maart 1833 komt daar verandering in als 'klapperman' Cornelis Alsemgeest komt te overlijden. Johan Th. kan die baan overnemen en zal dit in ieder geval tot 1844 blijven doen.

Johan Th. Lemckert als begrafenisondernemer?

In een advertentie in de Haagse editie van Trouw van 28 mei 1945 (afb.) adverteren de Gebrs. (Henk en Willem) Lemckert als 'Eerste Loosduinsche Begravenis-Onderneming' en vermelden daarbij dat het bedrijf gevestigd is sedert 1830. Het is duidelijk dat deze beide ondernemers door het noemen van dit jaartal refereren aan de komst van hun bet-overgrootvader in Loosduinen in 1830, onze Johan Theodorus Lemckert. Het jaartal van de oprichting van hun bedrijf

komt ons echter wel wat apocrief over. Johans zoon, de grootvader van de broers (Johan Willem Hendrik, over wie later) zet een kwart eeuw later wel enige eerste stappen op dit gebied maar bij Joh. Th. was nog geen sprake van enige professionele verzorging van een begrafenis. Zowel in Wateringen als in Loosduinen fungeerde hij wel eens als aangever van een overlijden maar was dat altijd als buurman of als familielid. Het gaat dus te ver om hem hier als oprichter te noemen van een professionele begrafenisonderneming.

Johan Th. Lemckert en de kerk.

De tijd waarin Joh. Th. leefde was een periode in de geschiedenis waarin vrijwel iedereen wel lid van een kerkgenootschap was. Het dopen van de baby's en het trouwen in de kerk waren vaste rituelen, ook in het leven van hen die minder 'kerks' waren. Het is daarom lastig om een betrouwbaar beeld te krijgen van de manier waarop de Lemckerts deelnamen aan het protestants kerkelijk leven in het dorp. Toch zijn er wel enkele signalen. Joh. Th en Sara Willemina hebben altijd hun kinderen tijdig laten dopen en regelden in 1830 keurig hun attestatie toen ze van Wateringen naar Loosduinen verhuisden. Uit het feit dat hun oudste zoon JWH als volwassene later een zeer gewaardeerd en actief kerkenraadslid zou worden in de Dorpskerk van Loosduinen mag geconcludeerd worden dat reeds binnen het gezin van Joh. Th. en Sara de geestelijke zaken serieus werden genomen. Kennelijk een geregeld kerkganger zijnde, huurt hij op 16 maart 1834¹² voor 15 stuivers 's jaars een plaats in de Dorpskerk op één van de acht banken van het orgeloxaal.¹³ Zijn vrouw Sara (de *huisvrouw van J.T. Lemckert*) houdt beneden (tot in 1844) stoel no 86 bezet en dat is de stoel naast die van haar schoondochter, de vroedvrouw Anna Wolters die al op stoel no 84 zit vanaf het moment dat ze met Hendrik Bonte (haar eerste echtgenoot) vanuit Aarlanderveen naar Loosduinen was gekomen.

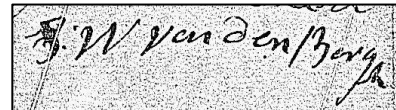
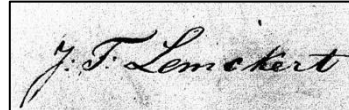
¹² Hij is dan precies een jaar klapwaker.

¹³ Er staan in die tijd aan weerszijden van het orgel nog vier banken opgesteld. De (toenmalige spaan)balgen zullen destijds nog een plaatsje in de toren hebben gehad.

Met wie gingen de Lemckerts om?

Het zijn slechts enkele officiële documenten die nog iets kunnen zeggen over de handel en wandel van dit hard werkende echtpaar. In dit milieu werd niet gearhiveerd. We hebben nog in redelijk groot aantal de handtekening van Joh.Th zien staan onder geboorte-, huwelijks-en overlijdensactes, zowel in Wateringen als in Loosduinen maar hieraan kan geen patroon ontleend worden dat zou duiden op een vriendenrelatie of iets van dien aard. Degene die binnen de eigen gezinssituatie het meest mee tekent in Wateringen bij zowel de geboortes als bij overlijden (van zoontje Carel Louis) is buurman Lodewijk van der Vaart, de in 1803 geboren 'meester broodbakker' in Wateringen. Omgekeerd tekent Joh. Th. zowel bij een geboorte als bij het overlijden van een (ander) kind van dit echtpaar in Wateringen. In Loosduinen is Joh. Th vaak aanwezig bij aangiftes van burens en het schijnt dat men hem als functionaris van de gemeente (klapwaker) ook nog wel eens, net als de veldwachter, van straat plukt om een handtekening te zetten onder een acte bij gelegenheden waarmee hij verder niets te maken heeft.

En nu het over tekenen gaat: Joh. Th. en Sara hebben samen drie van hun kinderen in het huwelijk mogen zien stappen. Bij alle drie waren zij samen aanwezig en hebben ze samen mee getekend, ook bij het gemengde huwelijk van hun zoon Arie Antonie.¹⁴

De kinderen van Johan Th. en Sara Willemina

Johann Willem Hendrik (1819-1884)

Op 16 mei van het jaar 1819, 's avonds om 8 uur wordt in Rijswijk Johans en Sara's oudste geboren die ze bij de burgerlijke stand laten inschrijven als **Johann Willem Hendrik**. De vernoeming is overduidelijk naar Johans eigen vader, een man die hij nooit gekend heeft omdat deze immers 'aan een borstkwaal' overleden was op het moment dat hij zelf nog geen acht maanden oud was.

Dat inschrijven gebeurt pas twee dagen later op 18 mei, 's avonds om half negen voor de schout van Rijswijk ressorterend onder canton Voorburg.

Getuigen zijn: Johannes Oostland, 49 jr, schoolonderwijzer en wonende wijk A 103 en zijn zwager Nicolaas van Viersen, oud 31 jr., bij wie het echtpaar inwoont op het adres A 102. Het zal wel tot de gewoonten van die tijd behoord hebben dat de burens op zich namen om getuige te zijn. Bij de doopplechtigheid op zondag 6 juni aansluitend, wordt het kind door de moeder zelf ter doop aangeboden in een dienst waarin geen andere kinderen worden gedoopt. In een speciaal aan deze JWH (afb.) gewijd hoofdstuk zullen wij het leven van deze dopeling, die later de geschiedenis van de Lemckerts in Loosduinen zal voortzetten, nog uitvoerig behandelen.

Margaretha Elisabeth Lemckert (1820-1908)

Het volgende kind van Johann Theodorus en Sara Willemina is **Margaretha Elisabeth**. De vernoeming zal zijn naar de oma van het jonggeboren meisje (Margrieta van Kapel, vier jaar eerder overleden) en

¹⁴ Wat daarbij opvalt is dat de bruid niet mee tekent. Zal zij niet hebben kunnen schrijven?

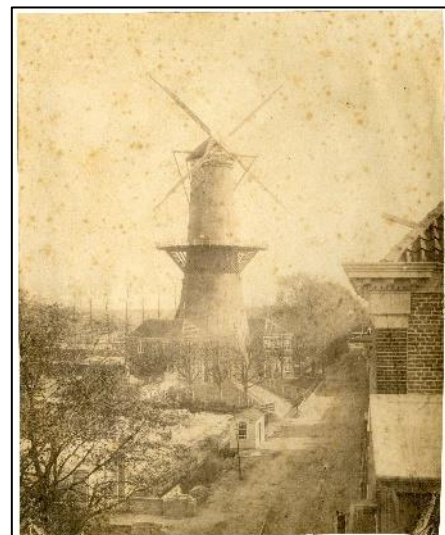

de overgrootmoeder Elisabeth Nowe. Grietje wordt geboren op 20 november 1820. Op het moment van Grietjes geboorte hebben haar ouders Rijswijk al verlaten want heeft Joh. Th. zich als komenijswinkelier aan de Delftse Vaart te Rotterdam gevestigd. Uit het doopboek van Rotterdam blijkt dat die doop op 10 december 1820 heeft plaats gevonden. Niet helemaal duidelijk (maar wel voor de hand liggend) is of/dat die heeft plaatsgevonden in de vlak om de hoek gelegen St.

Laurenkerk. Grietje zal in de nakomende geschiedenis als dienstbode te Den Haag bekend staan (1840-1844) en in 1880 als wasvrouw. Bij de volkstelling van 1840 woont ze, alleen, op het adres N 199, dat is op de locatie die onofficieel het 'Wagenplein' genoemd wordt, het brede deel van de Wagenstraat aan de zuidkant (afb.). Op 14 augustus 1844 trouwt ze in Den Haag met Johannes Wilhelmus Kloos, een asman en zoon van een passementswerker. Deze sterft, na een huwelijk van vijfentwintig jaar, op 9 november 1869. Zij kregen nageslacht. Op 13 februari 1908 overlijdt Grietje, ruim 87 jaar oud, in Den Haag. Haar zeven jaar jongere broer Arie Anthonie is op dat moment de laatste uit het ouderlijk gezin die nog over is.

Catharina Petronella (1822-1857)

Lang heeft de periode in Rotterdam van Joh.Th en Sara niet geduurd want in september 1822, bij de geboorte van hun dochter Catharina Petronella, haar roepnaam is Catrien, wonen zij reeds in Wateringen. Met Catrien hebben de ouders ongetwijfeld veel te stellen gehad. Zij brengt tussen 1845 en 1857 maar liefst vijf keer een kind ter wereld zonder dat er sprake is van een partner. Vier van de vijf (de jongens) sterven zeer jong, van wie drie nog geen anderhalf jaar oud. Het tweede 'onecht' kind is een meisje Catharina Wilhelmina dat wel een volwassen leeftijd bereikt. Het lot wil dat zij op 26 jarige leeftijd eveneens een dochtertje baart zonder dat er van een partner sprake is. Van de laatste moeder noch van haar kind weten we een sterfdatum. Catharine Petronella staat in 1845 in de historie te boek als 'min' te Loosduinen; kennelijk konden andere moeders gebruik maken van haar mogelijkheden om een kind te voeden, later als 'wasvrouw' en 'dienstbode' (1853-1857). Ze heeft een tijdje op het adres F 258 gewoond, aan de (Haagse) Zeestraat waar toen een wasserij gevestigd was. De afbeelding toont de Noordmolen op de hoek van de Zeestraat en de Scheveningseweg rond 1855. Triest eindigt haar leven: In maart 1857 draagt ze nog haar nichtje Jannetje van Mourik, dochtertje van haar jongste zusje, als dopeling de kerk binnen waarna ze in november haar vijfde kind baart. Spoedig na de geboorte, op 28 december 1857, overlijdt ze. De aangifte wordt gedaan door de ziekenvader van het Burgerghasthuis. Catrien is dan nog maar vijfendertig jaar oud. Het pasgeboren jochie overlijdt anderhalf jaar later nadat het vanaf zijn geboorte in de bedeling verzorgd was.

Willem Theodorus (1824-1868)

In de winter van 1824, bij een koude noordoostenwind, wordt op 24 februari in Wateringen het vierde kind geboren. Het is een jongen die **Willem Theodorus** wordt genoemd. We weten nauwelijks

meer over hem dan dat hij beroepsmilitair was. Van hem is bekend dat hij zich eind 1848 liet inschrijven bij het Wervingsdepot in Harderwijk. Het Koloniaal Werfdepot te Harderwijk (afb.) was het legeronderdeel dat in Nederland rekruten aanwierf en voorbereidde op de dienst bij het leger in de koloniën. Harderwijk had niet zo'n beste naam, er liep daar nog al wat soldatenvolk dat het met de fatsoensregels niet al te nauw nam. In februari wordt Willem ontslagen uit de militaire dienst in

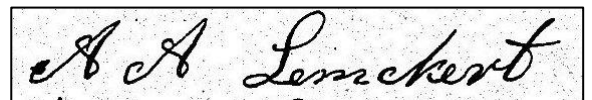
Oost Indië maar woont reeds in 1861 bij zijn zus Grietje in Den Haag. Hij sterft ongehuwd op 44 jarige leeftijd in het militair huis Bronbeek te Arnhem als geageerd sergeant. Over zijn leven zijn geen verdere details bekend.

Carel Louis (1825-1827)

Op 16 mei 1825 wordt **Carel Louis** geboren. Hij zal de eerste en enige zoon zijn die een naam krijgt waarin twee van J.Th.'s broers vernoemd worden, namelijk de in 1814 overleden Carolus en de in 1821 gestorven broer Ludwig oftewel Louis. Carel zal niet oud worden. Reeds in maart 1827 staan J.Th. en Sara aan het graf op de begraafplaats, vlak achter hun huis, om hun zontje te begraven.

Arie Antonie (1827-1913)

Nog geen maand later, in april 1827, slaat het verdriet om in vreugde als zich een jongetje meldt met de naam **Arie Antonie**, een naam die een aantal malen in Sara's familie voor komt. Hem wacht een lang leven van bijna 86 jaar. Hij en zijn oudere zus Grietje zijn de enigen van hun generatie (inclusief de aanhang) die de 20ste eeuw bereiken. Hij zal tevens de vader worden van een groot nageslacht want de stamvader van alle roomse Lemckerts als gevolg van zijn huwelijk in 1854 met de roomse Helena Kuijten. Dit brengt een onverwachte wending in de (hierdoor forse) ontwikkeling van dit protestantse geslacht. Het grappige slot van dit roomse uitstapje met veel gevolgen is dat Arie Antonie, na in 1886 weduwnaar te zijn geworden, in 1888 hertrouwt met een gereformeerde vrouw, de weduwe Hendrik Reijnhoudt, met wie hij nog een huwelijk beleeft van precies vijfentwintig jaar. Zo sterft hij dus weer op het vertrouwde protestantse erf.¹⁵

Elisabeth Catharina (1829-1867)

De jongste uit het Wateringse gezin Lemckert-Van den Bergh is **Elisabeth Catharina**, door Sara vlak na haar 37ste verjaardag geboort in 1829. Deze jongste uit het gezin zou als tweeëntwintigjarig meisje trouwen met de Loosduinse Hendrik van Mourik. Van hun kinderen blijven drie in leven waarvan de

¹⁵ Als hij op 8 april 1827 zoon Arie Antonie in Wateringen moet worden aangegeven, moet J.Th. dit overlaten aan de vroedmeester, Albert van Elburg, omdat hij zelf 'ongesteld' is.

meisjes voor enig nageslacht zorgen. Zowel van Elisabeth als van haar oudste zus Grietje zijn nog veel nakomelingen tot in de 20ste eeuw getraceerd.

Epiloog.

Het mag duidelijk zijn dat het leven van Joh. Th. en Sara, zéker vanuit onze tijd bezien, een leven is geweest dat ongetwijfeld zijn goede momenten heeft gekend maar ook zijn zorgen. Johan heeft zijn vader nooit gekend en zal als nakomer in het gezin vaak zijn eigen boontjes hebben moeten doppen. Op het moment dat hij zijn eigen gezin stichtte was er vrijwel niets meer over van zijn ouderlijk huis.

Ons land maakte de omslag door van een verouderde, door de regenten verwaarloosde staatsvorm naar een schuchter koninkrijk inclusief alle hobbels die daarbij hoorden. In sociaal opzicht bleef ons prille koninkrijk zolang Johan leefde een door de elite bestuurd samenleving waarbij grote verschillen in welzijn vanzelfsprekend werden geacht. Rond 1845 stierven veel Nederlanders van de honger als gevolg van de aardappelziekte. Binnen dit economische klimaat heeft Joh. Th zich al klussend in leven moeten houden.

Johan heeft 73 jaar oud mogen worden, Sara bijna 81 jaar. De laatste heeft tijdens haar leven vijf eigen kinderen plus drie schoonkinderen naar het graf moeten brengen. Ongetwijfeld hebben de gebeurtenissen met hun dochter Catrien die tot vier maal toe als ongehuwde een kind ter wereld bracht het echtpaar tot grote zorgen gedreven. Van de kleinkinderen zijn er minstens vijftien tijdens Sara's leven al weer jong gestorven. Extra fnuikend is dat dit gezin dat ongetwijfeld met door lange dagen hard te werken oud heeft mogen worden, op die oude dag zich alleen met hulp vanuit de bedeling in leven heeft kunnen houden.

Wij denken met respect aan de manier waarop Johan en Sara in al hun zwoegen en zorgen, zonder dat zij daar zelf enig idee van hebben gehad, de basis hebben gelegd voor de generatie van alle thans levende Lemckerts.

Voorjaar 2020

Henk Lemckert

Dit opstel, slechts bedoeld als kennismaking met Johan Th. Lemckert en zijn gezin, bevat ter wille van de leesbaarheid slechts een beperkt aantal genealogische gegevens. Voor uitgebreider informatie verwijs ik de lezer naar:

1. De genealogie LEMCKERT, Hagenaars met een militaire stam door J.F. Wendte en M.J.J. Wendte ¹⁶
2. Artikel in Gens Nostra jaargang 56 nr. 7/8 (juli augustus 2001): 'De eerste generaties van het geslacht Lemckert' door J.F. Wendte en M.J.J. Wendte. ¹⁷
3. www.genealogieonline.nl/genealogie-lemckert
4. Papieren dossier aanwezig bij de auteur van dit opstel.

¹⁶ Versie 28.10.1997 aanwezig in dossier van de auteur

¹⁷ Aanwezig in dossier van de auteur. Verkrijgbaar op CD bij de Nederlandse Genealogische Vereniging